

วัฒนธรรมการนุ่งขึ้นตีนจกแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ : สถานภาพในการดำรงอยู่ Sin Tin Jok Mae Chaem Chiang Mai Culture of Wearing : The Status of Existence.

ก้องเกียรติ มหาอินทร์¹ / พฤทธิ ศุภเศรษฐศิริ² / นพดล อินทร์จันทร์³ / กิตติกรณ์ นพุดมพันธ์⁴
Kongkiat Maha-in / Prit Supasetsiri / Noppadol Inchan / Kittikorn Nopudomphan

บทคัดย่อ

วิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยในการดำรงอยู่ของผ้าขึ้นตีนจกแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ในประเด็นวัฒนธรรมการนุ่งขึ้นตีนจกแม่แจ่ม เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้ทฤษฎีทางวัฒนธรรม ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม และทฤษฎีโลกาภิวัตน์มาวิเคราะห์ พื้นที่วิจัยคือ ตำบลช่างเคิ่ง และตำบลท่าผา มีกลุ่มช่างทอผ้าขึ้นตีนจกแม่แจ่ม กลุ่มผู้ใช้ผ้าขึ้นตีนจกแม่แจ่ม และกลุ่มนักวิชาการท้องถิ่น เป็นกลุ่มประชากรในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูลได้จากการศึกษาเอกสาร และการเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยใช้แบบสัมภาษณ์และแบบบันทึกการสังเกตเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบกับทฤษฎีและแนวคิด เพื่อเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า วัฒนธรรมการนุ่งผ้าขึ้นตีนจกแม่แจ่มได้มีการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมเพื่อการดำรงอยู่ จากอดีตการนุ่งผ้าขึ้นตีนจกของผู้หญิงชาวแม่แจ่มจะนุ่งเฉพาะในวันพระที่สำคัญ นุ่งเมื่อตัวตายพร้อมเผาไปกับร่าง ลูกหลานทำทานผ้าขึ้นตีนจกที่วัดเพื่ออุทิศไปหาผู้ตาย และเป็นผ้าขึ้นสำหรับไหว้แม่สามีในวันแต่งงานเท่านั้น ผ้าขึ้นตีนจกแม่แจ่มไม่ใช่ผ้าขึ้นที่นุ่งในชีวิตประจำวัน ในวันปกติผู้หญิงแม่แจ่มจะนุ่งผ้าขึ้นของชนเผ่าปกากะญอ ชนเผ่าลัวะ และขึ้นลายก่าน อีกทั้งผู้หญิงแม่แจ่มไม่ได้ทอและนุ่งผ้าขึ้นตีนจกทุกคน นอกจากเป็นผู้ที่สืบเชื้อสายช่างทอมาจากพญาเขื่อนแก้วและพญาใจยเท่านั้น จนถึงในช่วงเวลาหนึ่งผ้าขึ้นตีนจกเกือบหายไปจากแม่แจ่ม สังคม

¹ นิสิตปริญญาเอก หลักสูตรศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต (ศศ.ด.) สาขาวิชาศิลปวัฒนธรรมวิจัย คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

² รองศาสตราจารย์ วิทยาลัยวิทยาลัยนวัตกรรมการสื่อสารสังคม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ วิทยาลัยนวัตกรรมการสื่อสารสังคม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

⁴ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

แม่แจ่มได้มีการปรับตัวให้คนหันมานุ่งผ้าขึ้นตีนจก โดยใช้วิธีการรณรงค์ให้ผู้หญิงแม่แจ่มนุ่งผ้าขึ้นตีนจกที่สามารถนุ่งได้หลายโอกาส ถึงแม้ว่าการนุ่งผ้าขึ้นตีนจกจะไม่ตรงกับวัตถุประสงค์เดิมก็ตาม และในขณะเดียวกันความเชื่อในการนุ่งผ้าขึ้นตีนจกเดิม ก็ยังคงอยู่กับสังคมแม่แจ่มอย่างแนบแน่น

คำสำคัญ : วัฒนธรรมการนุ่งขึ้น, ผ้าขึ้นตีนจก
แม่แจ่ม

Abstract

This research aimed to study the existence of Culture of wearing Sin Tin Jok Mae Chaem, Chiang Mai. The data was analyzed by cultural theory, theory of socio-cultural change and globalization in changkhoeng and Thapha, Mae Chaem, Chiang Mai. The sample was Sin Tin Jok Mae Chaem weaver, users and local scholars. The data was collected from documents, field trips, questionnaires, and analyzed by descriptive analysis. The results revealed that Culture of wearing Sin Tin Jok Mae Chaem, Chiang Mai had adapted to socio-cultural change to be existence. The former Mea Chaem women wore Sin Tin Jok especially on the Buddhist Subbath, funeral day and as a gift for mother - in - law on wedding day. They didn't wear Sin Tin Jok in daily life. They wore Sin (sarong) of Karen and Lua tribal and Sin Lai Khan. Only descended from Phraya Kueakaew and

Pharaya Chai weavers wore Sin Tin Jok. To encourage and sustain the important of culture that ancestors passed on, there were campaigns for Mea Chaem women to wear Sin Tin Jok on many occasions.

Keywords : Culture of Wearing Sin Tin Jok,
Sin Tin Jok Mea Chaem

บทนำ

ขึ้น เป็นผ้านุ่งของผู้หญิงในดินแดนสุวรรณภูมิ มีลักษณะใหญ่หลวม นุ่งได้ทุกขนาดของลำตัว ด้วยการพับแนบและเหน็บชายพก การนุ่งผ้าขึ้นเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงวัฒนธรรมการแต่งกายของโลกตะวันออกที่มีลักษณะการหุงผ้าแบบห่มผูก เหน็บ มัด มีความแตกต่างกับการแต่งกายของโลกตะวันตกที่มีการนุ่งผ้าแบบพอดีตัว ผ้าขึ้นเป็นสิ่งที่แสดงถึงฐานะบทบาทของความเป็นเพศหญิง เมื่อกล่าวถึงความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ในดินแดนสุวรรณภูมิ ลวดลายทอของผ้าขึ้นเป็นสิ่งที่บ่งชี้ถึงอัตลักษณ์ที่ชัดเจนของกลุ่มชาติพันธุ์ กล่าวเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวน กลุ่มชนที่ใหญ่ที่สุดในอาณาจักรล้านนา มีผ้าขึ้นตีนจกเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์เฉพาะตัว ด้วยลวดลายอันวิจิตรงดงามและมีเทคนิคการทอเฉพาะของกลุ่มคนไทยวนคือ เทคนิคการทอจก ดังนั้นการศึกษาเรื่องราวทางประวัติศาสตร์การโยกย้ายถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์จึงสามารถศึกษาได้ผ่านลวดลายทอและเทคนิคการทอผ้าขึ้น ดังกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวนที่อยู่ในจังหวัดสระบุรี และจังหวัดราชบุรี ที่ย้ายฐานมาจากล้านนาก็ยังคงรักษาอัตลักษณ์ของการทอผ้าขึ้นตีนจกได้อย่างเหนียวแน่น ถึงแม้ว่าปัจจุบันลวดลายทอของ

กลุ่มชาติพันธุ์ไทยวนในแต่ละที่จะไม่เหมือนกันทั้งหมดก็ตาม แต่ก็มีลวดลายที่เชื่อมโยงกันอย่างมีความหมาย

ผ้าซิ่นตีนจกแม่แจ่ม เป็นผ้าซิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวนล้านนา มีประวัติศาสตร์มาอย่างช้านาน นับตั้งแต่การอพยพพลัดถิ่นฐานของชาวไทยวนด้วยการเมืองและสงคราม ในปี พ.ศ. 2374 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ได้ยกทัพสยามมาตีพม่าออกจากเชียงแสน เมื่อพม่าพ่ายแพ้เมืองเชียงแสนถูกทำลาย กองทัพสยามได้รวบรวมผู้คนชาวเมืองเชียงแสนได้ 23,000 คน แบ่งคนเหล่านี้ออกเป็น 5 ส่วน โดยให้ย้ายถิ่นฐานไปอยู่ที่ไปอยู่เชียงใหม่ ลำปาง น่าน เวียงจันทน์ สระบุรี และราชบุรี ถึงกระนั้นก็ตามกลุ่มชนไทยวนก็ยังมีวิถีการดำเนินชีวิตที่เป็นแบบไทยวน แม้ว่าต้องย้ายถิ่นฐานไปยังถิ่นที่ต่างๆ ชาวไทยวนมีคตินิยมการตั้งถิ่นฐานที่เป็นแอ่งหุบเขา มีแม่น้ำไหลผ่าน อันเป็นแบบแผนการก่อสร้างสร้างเมืองตั้งแต่พญามังราย ตัวอย่างเช่น ชาวไทยวนที่ต้องย้ายถิ่นฐานไปอยู่ที่ตำบลดอนแร่ อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ (วิบูลย์ ลีสุวรรณ, 2530 : 88 – 89)

กลุ่มชนไทยวนหรือคนเมืองในอำเภอแม่แจ่ม หรือเมืองแจ่ม กลุ่มคนที่ตั้งถิ่นฐาน ณ ดินแดนที่ราบผืนกว้าง มีแม่น้ำไหลผ่าน ล้อมรอบด้วยภูเขาสูงและสลับซับซ้อน เดิมเรียกอาณาเขตแห่งนี้ว่า “เมืองแจ่ม” เมืองที่อยู่ท่ามกลางธรรมชาติ ห่างไกลจากตัวเมืองเชียงใหม่ประมาณ 150 กิโลเมตร ในสมัยที่ยังไม่มีการสร้างทางหลวงแผ่นดิน ชาวแม่แจ่มเดินทางเพื่อติดต่อกับโลกภายนอกด้วยการเดินเท้าและวัวต่าง ในพื้นที่เมืองแจ่มหรือแม่แจ่มมีกลุ่มชาติพันธุ์คือ กลุ่มคนไทยวน (คนเมือง) ตั้งบ้านเรือนอยู่ในที่ราบ กลุ่มคนลัวะ (ละว้า) ปกาเกอญอ

(กระเหรี่ยง) และม้ง(แม้ว,แป) อยู่บนภูเขาสูง กลุ่มชนไทยวนหรือคนเมืองในแม่แจ่ม เป็นกลุ่มคนที่มีวัฒนธรรมที่เข้มแข็ง แม้นในปัจจุบันจะถูกกลืนกลายเข้าไปกับวัฒนธรรมของไทยภาคกลางเป็นอย่างมาก แต่ประเพณีวัฒนธรรม คติความเชื่อบางอย่างยังฝังรากลึกอยู่ในจิตวิญญาณของคนไทยวนแม่แจ่ม การทอผ้าซิ่นตีนจกของชาวแม่แจ่ม นับว่าเป็นภูมิปัญญาของชาวไทยวนที่สืบทอดกันมาจนถึงทุกวันนี้ คำว่า “จก” เป็นเทคนิคการทอผ้าที่มีลักษณะพิเศษ ด้วยการล้วงเส้นด้ายหลากสีลงบนเส้นยืนให้เกิดลวดลายต่างๆ การทอผ้าจกหรือผ้าตีนจกที่เรียกชื่อของตีนซิ่น เป็นการทอที่ละเอียดอ่อน ประณีต สลับซับซ้อน ต้องมีความวิริยะอุตสาหะในการทอ (มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2543 : 85) ด้วยทักษะความชำนาญที่ต้องใช้เวลาในการฝึกฝน ผ้าซิ่นตีนจกแม่แจ่มจึงเป็นมรดกทางภูมิปัญญาที่มีคุณค่าเป็นอย่างยิ่ง จากลวดลายและกระบวนการทอมีลักษณะเฉพาะตัว รวมทั้งการนุ่งผ้าซิ่นของชาวแม่แจ่ม จึงเป็นเหมือนภาพอดีตของล้านนาที่หลงเหลืออยู่ในปัจจุบัน ซึ่งผ้าซิ่นตีนจกแม่แจ่มได้ผ่านสิ่งต่างๆ มาก ระทบอย่างมากมาย ในการศึกษาวิจัยเรื่องราวเกี่ยวกับผ้าซิ่นตีนจกแม่แจ่มตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนั้น เป็นการค้นหาคำตอบในปัจจุบันต่างๆ ที่ส่งผลต่อการดำรงอยู่ของผ้าซิ่นตีนจกแม่แจ่มที่ว่า วัฒนธรรมการนุ่งซิ่นตีนจกแม่แจ่มในปัจจุบันเป็นอย่างไร มีการนุ่งเพิ่มขึ้นหรือลดน้อยลง รวมทั้งการปรับตัวเพื่อการดำรงอยู่ในวัฒนธรรมการนุ่งผ้าซิ่นตีนจกแม่แจ่มเป็นอย่างไร

ในกรณีศึกษาประเด็นเรื่อง การดำรงอยู่ของผ้าซิ่นตีนจกแม่แจ่มนั้น มีสิ่งที่น่าสนใจที่แม่แจ่มเป็นอำเภอที่ล้อมรอบไปด้วยภูเขาสูง ช่วงเวลาหนึ่งความเจริญเข้าไปอย่างช้าๆ เนื่องจาก

อุปสรรคในการเดินทางเข้าออก แต่เมื่อโลกเปลี่ยน เป็นโลกแบบโลกาภิวัตน์ ที่โลกทั้งโลกได้เชื่อมโยงกันหมดด้วยระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ข่าวสาร ข้อมูลทุกอย่างรับรู้ได้อย่างรวดเร็วแม้แต่แม่แจ่มที่ซ่อนตัวอยู่ในหุบเขาก็กสามารถรับรู้ข่าวสารได้ในเวลาเดียวกัน สิ่งต่างๆ ที่มากระทบย่อมมีปฏิกริยาวัฒนธรรมที่เข้มแข็งกว่าย่อมกลืนวัฒนธรรมที่อ่อนแอกว่า มีความสุม่เสี่ยงที่จะถูกกลืนหรือสูญหายไปในอนาคตอันใกล้ ในท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ วัฒนธรรมการนุ่งผ้าซิ่นตีนจกแม่แจ่มจะดำรงอยู่ได้หรือไม่อย่างไรนั้น มีปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลต่อการดำรงอยู่ของผ้าซิ่นตีนจกแม่แจ่ม ดังกล่าวนี้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาเป็นอย่างยิ่ง

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพในการนุ่งผ้าซิ่นตีนจกแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการนุ่งผ้าซิ่นตีนจกแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่

ทฤษฎีและกรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาในประเด็นเรื่องวัฒนธรรมการนุ่งผ้าซิ่นตีนจกแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ : สภาพของการดำรงอยู่ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าทฤษฎีต่างๆ เพื่อนำมาประกอบการวิเคราะห์ข้อมูลแบบพรรณนาวิเคราะห์ สู่การอธิบายตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ในประเด็นเรื่องการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมการนุ่งผ้าซิ่นตีนจกแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ อันประกอบด้วยทฤษฎีต่างๆ คือ

ทฤษฎีวัฒนธรรม กล่าวว่าวัฒนธรรมเป็นเรื่องความดีความงามของสังคมมนุษย์ มีการพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น ส่วนคำว่าศิลปวัฒนธรรม

หมายความถึงได้ 2 นัยยะ อาจหมายถึง วัฒนธรรมที่มีศิลปะเป็นส่วนประกอบ หรือศิลปะที่มีวัฒนธรรมเป็นส่วนประกอบ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับการให้น้ำหนักความสำคัญในแต่ละบริบท ซึ่งวัฒนธรรมมีการพัฒนา มีความเจริญงอกงามไปในทางที่ดี มีการเลื่อนไหลจากอีกที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง วัฒนธรรมเป็นเรื่องเฉพาะของสังคม ในแต่ละสังคมย่อมมีลักษณะเฉพาะ วัฒนธรรมย่อมมีความเหมาะสมในสังคมนั้นๆ ไม่ควรมีการเปรียบเทียบว่าสังคมใดเหนือกว่าสังคมใด เพราะในเรื่องของวัฒนธรรมไม่มีเกณฑ์ในการวัดว่าสังคมใดเหนือกว่าหรือแยกกว่า (ศิริรัตน์ แอดสกุล, 2556 : 87 - 100) ในการวิเคราะห์ประเด็นวัฒนธรรมการนุ่งผ้าซิ่นตีนจกแม่แจ่มนั้น ทฤษฎีทางวัฒนธรรมนี้สามารถนำมากำหนดกรอบในการวิเคราะห์เรื่องของวัฒนธรรมการนุ่งผ้าซิ่นเชิงประวัติศาสตร์ ที่สามารถเรียงลำดับเหตุการณ์ความเคลื่อนไหว และสิ่งที่มากระทบต่อการดำรงอยู่ของผ้าซิ่น บทบาทของภูมิปัญญาการทอผ้าที่เชื่อมโยงวัฒนธรรม ความเชื่อ วิถีชีวิต และประเพณีของชาวแม่แจ่ม

ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมกล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องอันมีผลมาจากแรงกดดันที่มองไม่เห็นและไม่สามารถควบคุมได้ ปัจจัยที่กำหนดให้เกิดการเปลี่ยนแปลง คือแรงกดดันที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ความเจริญทางเทคโนโลยี การจัดลำดับชั้นทางสังคม และระบบเศรษฐกิจ (นิเทศ ดินณะกุล, 2551 : 10 - 12 : 7) การเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่ส่งผลอันเชื่อมโยงกับวัฒนธรรม เป็นการเปลี่ยนแปลงที่ต้องการให้สังคมดีขึ้น ทั้งนี้เพื่อสนองความต้องการของมนุษย์ให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ซึ่งที่มาของการเปลี่ยนแปลง

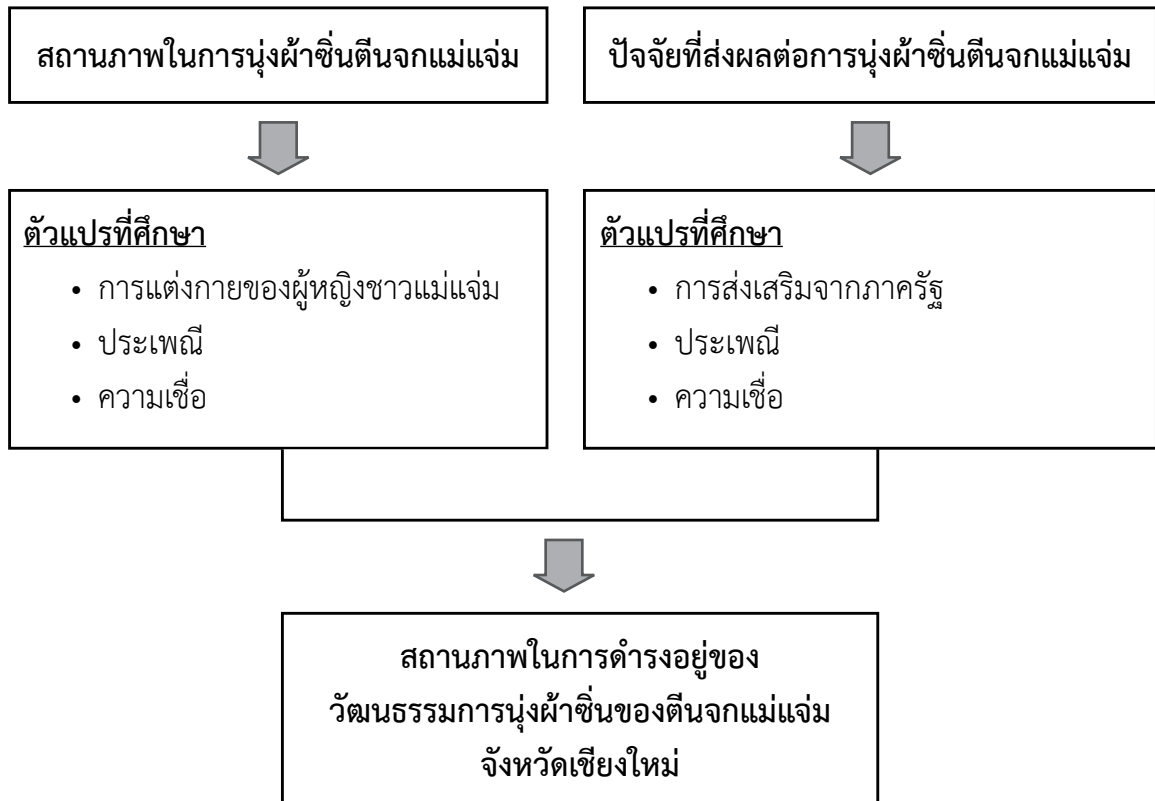
อาจจะมาจากปัจจัยภายในสังคมและปัจจัยที่มาจากภายนอกสังคม การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมที่มีอยู่เดิมให้ดีขึ้นนั้น ย่อมมีการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมอื่น จนเกิดการผสมผสานหรือกลืนกลายเป็นวัฒนธรรมใหม่ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่าสังคมนั้นยอมรับสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้หรือไม่ ปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ พัฒนาการของเทคโนโลยีการติดต่อสื่อสารที่สามารถดูดซับความคิดหนึ่งไปสู่สังคมหนึ่งได้อย่างรวดเร็ว การเปลี่ยนแปลงทางสังคมจึงเป็นสภาวะความเคลื่อนไหวจากเวลาหนึ่งไปสู่เวลาหนึ่ง ซึ่งเป็นแนวทางที่ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางทัศนคติและพฤติกรรมของสมาชิกในสังคม ตั้งแต่ระดับสากล สถาบัน ไปจนถึงระดับสังคม จากลักษณะที่สังคมเคยเป็นอยู่ ให้ก้าวไปสู่ในทางที่ดีขึ้นกว่าเดิม ซึ่งอาจเรียกว่าสังคมที่ได้รับการพัฒนา (จินตวิโรฒกษมสุข, 2554 : 11-14) ดังนั้นแนวคิดและทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมดังที่กล่าวมานี้ ผู้วิจัยสามารถนำเนื้อหาสาระที่สำคัญของทฤษฎีมาวิเคราะห์ความเปลี่ยนแปลงในวัฒนธรรมการนุ่งผ้าขึ้นตีนจกแม่แจ่ม ที่มีผลต่อการดำรงอยู่ ซึ่งสังคมแม่แจ่มได้มีความเปลี่ยนแปลงมาโดยตลอดจากความเจริญของบ้านเมือง นโยบายของภาครัฐ ความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีสื่อสาร รวมทั้งปัจจัยอื่นๆ อีกมากมาย ในสภาพการณ์ของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมนี้ จะส่งผลต่อการจัดการนุ่งผ้าขึ้นแบบเดิมหรือไม่อย่างไร รูปแบบของการนุ่งขึ้นตีนจกเปลี่ยนไปหรือไม่อย่างไร มีปัจจัยภายในหรือภายนอก หรือปัจจัยอื่นใดที่ส่งผลต่อ

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่ส่งผลต่อวัฒนธรรมการนุ่งผ้าขึ้นตีนจกแม่แจ่ม

ทฤษฎีโลกาภิวัตน์ กล่าวว่าเมื่อมนุษย์มีความเจริญทางด้านความคิด วิชาการทางความคิดของมนุษย์ส่งผลให้โลกเปลี่ยน สังคมย่อมมีการเปลี่ยนแปลงและเชื่อมโยงทางวัฒนธรรมอย่างเป็นระบบ ความเปลี่ยนแปลงของโลกนับตั้งแต่มนุษย์มีความเจริญทางด้านปัญญาจนถึงปัจจุบัน ได้แบ่งโลกเป็น 3 ช่วงเวลาด้วยกันคือ ยุคเกษตรกรรม ยุคอุตสาหกรรม และยุคสารสนเทศ กล่าวเฉพาะยุคสารสนเทศในปัจจุบัน หรือยุคโลกาภิวัตน์ เป็นโลกยุคข่าวสารไร้พรมแดน เทคโนโลยีเครือข่ายส่งผลให้โลกทั้งโลกเชื่อมต่อกัน และสามารถรับรู้ข่าวสารได้ในเวลาเดียวกันทั้งหมด (Alvin Toffler, 1980) จากทฤษฎีโลกาภิวัตน์นี้ ผู้วิจัยจะได้นำหลักทฤษฎีมาวิเคราะห์ เพื่อสรุปความในเรื่องของกระแสโลกาภิวัตน์ที่กระทบสังคมแม่แจ่ม ทั้งนี้แม่แจ่มก็ไม่สามารถปฏิเสธความเปลี่ยนแปลงของยุคสมัยได้ถึงแม้ว่าจะอยู่ในหุบเขาก็กก็ตาม สังคมแม่แจ่มสามารถรับรู้ข่าวสารได้จากโลกภายนอกเหมือนกันและในเวลาเดียวกัน ด้วยอิทธิพลของแพชชั่นหลังสมัยใหม่ จะส่งผลต่อการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมการนุ่งผ้าขึ้นตีนจกแม่แจ่มหรือไม่อย่างไร

จากทฤษฎีดังกล่าว ผู้วิจัยจะได้นำมาวิเคราะห์ในประเด็นการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมการนุ่งผ้าขึ้นตีนจกแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีกรอบแนวคิดในการวิจัยดังนี้

กรอบคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบคิดในการวิจัย

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยในประเด็นการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมการนุ่งผ้าซิ่นตีนจกแม่แจ่ม มีขอบเขตการวิจัยดังนี้
พื้นที่การวิจัย ตำบลช่างเคิ่ง และตำบลท่าผา อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่

ช่วงเวลาในการทำวิจัย 1 มกราคม 2557 – 31 ธันวาคม 2558

ประชากรในการวิจัย

- ช่างทอผ้าซิ่นตีนจก จำนวน 12 คน
- ผู้ใช้ผ้าซิ่น จำนวน 10 คน
- นักวิชาการท้องถิ่น จำนวน 8 คน

ประเด็นการศึกษาวิเคราะห์

- วัฒนธรรมการแต่งกายของไทยวนแม่แจ่ม
- การส่งเสริมจากภาครัฐ
- ความต้องการของกลุ่มผู้ใช้ผ้าซิ่นตีนจกแม่แจ่ม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนของการศึกษาวิจัย โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Method) เพื่อศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมการนุ่งผ้าซิ่นตีนจกแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ โดยได้ใช้ทฤษฎีวิวัฒนาการ ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม และทฤษฎีโลกาภิวัตน์ มาวิเคราะห์ตามประเด็นที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้ โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัยคือ

การเก็บข้อมูลภาคเอกสาร ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาข้อมูลต่างๆ เกี่ยวกับผ้าซิ่นตีนจกแม่แจ่มที่ปรากฏในเอกสารวิชาการ งานวิจัย และวรรณกรรมต่างๆที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งเอกสารวิชาการที่เกี่ยวกับทฤษฎีและแนวคิดทางด้านวัฒนธรรม ทฤษฎีความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม และทฤษฎีโลกาภิวัตน์

การเก็บข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยลงพื้นที่วิจัยเป็นเวลา 6 เดือน และเดินทางเข้าสู่สนามวิจัยตามโอกาสสำคัญคือ งานมหรหรรพ์ผ้าซิ่นตีนจกแม่แจ่ม ประเพณีจุลจลิน ประเพณีฝังไฟพะเจ้เพ็ญเดือนสี่ โดยการเก็บข้อมูลภาคสนามได้เน้นพื้นที่ตำบลช่างเคิ่ง และตำบลท่าผา เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีการทอผ้าซิ่นตีนจกมากที่สุด อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยยังได้เก็บข้อมูลที่ในตำบลอื่นๆ ในอำเภอแม่แจ่มด้วย เพื่อให้เห็นถึงภาพรวมในวัฒนธรรมการนุ่งผ้าซิ่นตีนจกในปัจจุบัน ในการเก็บข้อมูลภาคสนามผู้วิจัยมีวิธีการเก็บข้อมูลดังนี้

การสังเกต : ในการลงพื้นที่สนามผู้วิจัยได้สังเกตปรากฏการณ์ต่างๆ ในวิถีชีวิตประจำวันของชาวแม่แจ่ม โดยเฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมการนุ่งผ้าซิ่นตีนจกแม่แจ่ม ผู้วิจัยได้สังเกต

แบบมีส่วนร่วมในประเพณี และการทำกิจกรรมต่างๆ ที่ชาวบ้านจัดขึ้น ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้กล้องถ่ายภาพในการบันทึกเกี่ยวกับวัฒนธรรมการนุ่งผ้าซิ่นตีนจกของชาวแม่แจ่ม

การสัมภาษณ์ : ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์บุคคลต่างๆ พร้อมกับการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม ซึ่งการสัมภาษณ์นี้เป็นทั้งแบบมีโครงสร้างและไม่มีโครงสร้าง โดยผู้ให้ข้อมูลหลักจะแนะนำตัวผู้วิจัยให้ชาวบ้านในพื้นที่วิจัยรู้จัก เพื่อสร้างความสนิทสนม และความไว้วางใจในตัวผู้วิจัยในการเก็บข้อมูลด้านต่างๆ ด้วยการสัมภาษณ์ การบันทึกภาพกิจกรรมทางสังคม การร่วมกิจกรรมและประเพณีต่างๆ ภายในพื้นที่วิจัย โดยการสัมภาษณ์บุคคลต่างๆ ที่เป็นประชากรวิจัยดังนี้

กลุ่มประชากรวิจัยในการวิจัย

ช่างทอผ้าซิ่นตีนจก หมายถึง ผู้ที่เป็นช่างทอผ้าซิ่นตีนจก ซึ่งในขณะเดียวกันประชากรกลุ่มนี้ก็เป็นผู้ที่นุ่งผ้าซิ่นตีนจกด้วยอยู่แล้ว โดยผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์เพื่อแสวงหาคำตอบเกี่ยวกับวัฒนธรรมการนุ่งผ้าซิ่นตีนจก โอกาสของการนุ่ง ความเชื่อของการนุ่งผ้าซิ่นตีนจกที่สัมพันธ์กับประเพณีต่างๆ ในแม่แจ่ม

ผู้ใช้ผ้าซิ่น หมายถึง ผู้ที่นุ่งผ้าซิ่น โดยเน้นผู้ที่ไม่ได้เป็นช่างทอ รวมทั้งผู้ซื้อผ้าซิ่นต่างถิ่น เพื่อที่ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ในประเด็นของการนุ่งผ้าซิ่นตีนจกแม่แจ่มในฐานะผู้ซื้อ และผู้ที่อยู่ต่างถิ่น ว่ามีทัศนคติอย่างไรต่อการนุ่งผ้าซิ่นตีนจกแม่แจ่ม

นักวิชาการท้องถิ่น หมายถึง ผู้ที่มีองค์ความรู้ทางด้านศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นล้านนา โดยเฉพาะวัฒนธรรมไทยวนแม่แจ่ม เป็นผู้ที่อยู่ในพื้นที่อำเภอแม่แจ่ม และอยู่นอกพื้นที่ มีผลงานเขียน

งานวิจัย งานวิชาการที่เกี่ยวกับผ้าขึ้นตีนจกแม่แจ่ม รวมทั้งด้านล้านนาชาติ โดยผู้วิจัยจะได้สัมภาษณ์เพื่อให้ได้ความรู้ในเชิงวิชาการ ประกอบการวิเคราะห์ที่ในประเด็นการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมการนุ่งขึ้นตีนจกแม่แจ่ม

การวิเคราะห์ข้อมูล

เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลแบบพรรณนาวิเคราะห์ โดยการศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเชื่อมโยงแนวคิด ทฤษฎีทางด้านวัฒนธรรม ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม และทฤษฎีโลกาภิวัตน์ รวมทั้งข้อมูลที่ได้จากภาคสนามเชิงลึกจากการสัมภาษณ์และจากการสังเกตการณ์ เพื่ออธิบายการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ โดยมีเครื่องมือในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ

แบบสัมภาษณ์ เป็นแบบสัมภาษณ์ที่มีคำถามสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ทั้งนี้แบบสอบถามต้องมีความยืดหยุ่น ตามความเหมาะสมในการปฏิบัติการลงพื้นที่วิจัย ซึ่งในการสัมภาษณ์อาจพบประเด็นใหม่ จึงต้องใช้แบบสัมภาษณ์ทั้งมีโครงสร้างและไม่มีโครงสร้าง มีลักษณะแบบคำถามปลายเปิด แต่ต้องให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่วางไว้

แบบบันทึกการทำงานวิจัยภาคสนาม เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการบันทึก แผนการวิจัย บันทึกการทำงานที่ผ่านมา แนวทางการสังเกต ปัญหาที่เกิดขึ้นในกระบวนการลงพื้นที่วิจัย และแนวทางการแก้ปัญหา ตารางนัดหมาย รายชื่อผู้ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย เบอร์โทรศัพท์ อีเมลแอดเดส และการบันทึกสิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการลงพื้นที่วิจัย ทั้งนี้แบบบันทึกการทำงานวิจัยภาคสนามจะมีการแบ่ง

เนื้อหาสาระการบันทึกอย่างเป็นหมวดหมู่ รวมทั้งมีการระบุแหล่งที่มาในการบันทึกเพื่อสามารถนำไปอ้างอิงในการเขียนงานวิจัยได้อย่างเป็นระบบ

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า วัฒนธรรมการนุ่งผ้าขึ้นตีนจกแม่แจ่มยังคงสถานภาพการดำรงอยู่จนถึงปัจจุบัน เนื่องจากชาวแม่แจ่มมีการปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมการนุ่งผ้าขึ้นในอดีตพบว่า ผ้าขึ้นตีนจกไม่ใช่ผ้าขึ้นสำหรับนุ่งในชีวิตประจำวัน แต่เป็นผ้าขึ้นที่ใช้นุ่งเพื่อพิธีกรรมและความเชื่อ ใช้สำหรับนุ่งไปวัดในวันพระสำคัญอย่างวันบุญเดือนดับและวันเพ็ญเท่านั้น ผ้าขึ้นตีนจกยังเชื่อมโยงถึงความเชื่อหลังความตายของชาวไทยยวนแม่แจ่ม ด้วยการนุ่งผ้าขึ้นตีนจกให้ผู้ตายเพื่อเผาไปพร้อมกับร่าง และนำผ้าขึ้นตีนจกไปทำบุญเพื่ออุทิศส่วนบุญกุศลไปยังผู้ตาย รวมทั้งเป็นผ้าขึ้นสำหรับไหว้แม่สามีในวันแต่งงาน

จากงานเขียนทางวิชาการหลายฉบับที่กล่าวว่า ผู้หญิงแม่แจ่มทุกคนต้องมีผ้าขึ้นตีนจกอย่างน้อยคนละหนึ่งผืน และผู้หญิงแม่แจ่มต้องทอผ้าเป็นทุกคนนั้น ไม่ได้เป็นอย่างที่เขียนไว้ จากการศึกษางานวิจัยเพื่อท้องถิ่น โดยนักวิจัยท้องถิ่นได้มีการอธิบายความที่ต่างออกไปว่า ผู้หญิงแม่แจ่มไม่ได้ทอผ้าเป็นทุกคน ในสมัยก่อนช่างทอส่วนใหญ่ค่อนข้างยากจน ทอผ้าขึ้นตีนจกไว้ใช้เอง ไม่ได้ทอเพื่อขาย ช่างทอผ้าขึ้นตีนจกแม่แจ่มโบราณเริ่มต้นมาจากตระกูลของพญาเชื่อนแก้ว และพญาไจย แห่งบ้านอาสามตำบลท่าผา ได้สืบลูกสืบหลานแผ่ขยายเป็นวงกว้างออกไปเรื่อยๆ สิ่งที่แสดงให้เห็นว่าผู้หญิงแม่แจ่มไม่ได้ทอผ้าเป็นทุกคน ดังจะเห็นได้จากกลุ่มหมู่บ้านที่อยู่ทางทิศใต้ลำห้วยช่างเค็งหรือบ้านใต้

ส่วนใหญ่เป็นหมู่บ้านที่ทอผ้าขึ้นตีนจก ส่วนกลุ่มหมู่บ้านที่อยู่ทางทิศเหนือลำห้วยช่างเค็งหรือบ้านเหนือ เป็นหมู่บ้านที่ทอผ้าขึ้นตีนจกไม่เป็น ดังนั้นในสมัยก่อน วัฒนธรรมความเชื่อในการนุ่งผ้าขึ้นตีนจกที่เหนียวแน่น จึงมีเฉพาะกลุ่มหมู่บ้านแม่แจ่มได้

ภาพที่ 2 การนุ่งผ้าขึ้นในชีวิตประจำวันของผู้หญิงชาวแม่แจ่ม
ผู้หญิง (แม่อ้อย) ชาวบ้านท้องผายमारอใส่บาตรยามเช้า
ที่มา : ก้องเกียรติ มหาอินทร์. ภาพถ่าย. 2557.

ส่วนในวิถีชีวิตประจำวัน ผู้หญิงแม่แจ่มจะนุ่งขึ้นของชาวลัวะ ขึ้นของชาวปกากะญอ และขึ้นลาย ก่าน ในช่วงปี พ.ศ. 2506 วัฒนธรรมผ้าขึ้นตีนจกแม่แจ่ม ถูกแรงกระทบจากภายนอกอย่างหนัก ประกอบกับ มีการสร้างถนนเข้าสู่แม่แจ่ม จึงส่งผลให้มีคนภายนอกเข้ามาตั้งร้านค้าในอำเภอแม่แจ่ม สินค้าบริโภคอุปโภค โดยเฉพาะเสื้อผ้ามีรูปแบบใหม่ให้เลือกอย่างมากมาย มีความสะดวกกว่าการทอเอง ช่างทอในยุคหน้านิยมไป ทำไร่กันมากขึ้น ส่งผลให้ช่างทอผ้าขึ้นตีนจกเกือบทุกหมู่บ้านหยุดการทอผ้า มีช่างทอรุ่นแม่อ้อยเหลืออยู่บ้าง แต่ทอผ้าไว้ใช้เมื่อยามจำเป็นเท่านั้น ส่วนช่างทอรุ่นใหม่ไม่มีเลย จนในปี พ.ศ. 2517 สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ โดยเสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ไปทรงเยี่ยมราษฎรชาวแม่แจ่มเป็นครั้งแรก ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ช่างทอผ้าขึ้นตีนจกแม่แจ่มไปฝึกรวมการทอผ้าขึ้นตีนจกหลายประยุกต์ และ ทรงส่งเสริมผ้าขึ้นตีนจกหลายโบราณไปพร้อมกัน ในช่วงปี พ.ศ. 2528 ได้มีนักพัฒนา วิชาการ นักวิจัย เข้ามา ศึกษา และส่งเสริมผ้าขึ้นตีนจกแม่แจ่มอย่างมากมาย ในปี พ.ศ. 2537 มีการจัดมหกรรมผ้าขึ้นตีนจก ในอำเภอแม่แจ่มเป็นครั้งแรก ส่งผลให้กระแสวัฒนธรรมการใส่ผ้าขึ้นตีนจกเริ่มตื่นตัวมากขึ้น

ภาพที่ 3 การนุ่งผ้าขึ้นตีนจกแม่แจ่มไปวัดในวันพระใหญ่ หรือวันศีลหลวง
วันพระเพ็ญเดือนสี่ (สี่เป็ง) ทานข้าวใหม่ ดั่งหลัวผิงไฟพะเจ้า ที่วัดป่าแดด อำเภอแม่แจ่ม
ที่มา : ก้องเกียรติ มหาอินทร์. ภาพถ่าย. 2557.

ปัจจุบัน วัฒนธรรมการนุ่งผ้าขึ้นตีนจกได้มีการปรับตัวเพื่อสถานการณ์ในการดำรงอยู่ ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการดำรงอยู่คือ การส่งเสริมจากภาครัฐ และกลุ่มบุคคลต่างๆ โดยเฉพาะนักวิชาการในพื้นที่ ด้วยการรณรงค์ให้มีการนุ่งผ้าขึ้นตีนจก การสร้างกระแสความตื่นตัวในการนุ่งผ้าขึ้นตีนจกแม่แจ่ม ส่งผลให้มีการนุ่งผ้าขึ้นตีนจกในหลายโอกาสมากขึ้น ถึงแม้ว่าในวิถีชีวิตประจำวันปัจจุบันผู้หญิงวัยรุ่นชนแม่แจ่มไม่ได้ใส่ผ้าขึ้นแล้วก็ตาม แต่เมื่อมีโอกาสอันสำคัญพบว่าผู้หญิงแม่แจ่มทั้งวัยเด็กและวัยรุ่นนุ่งขึ้นตีนจกทั้งหมด ส่วนผู้หญิงวัยกลางคนถึงวัยผู้เฒ่า ในวิถีชีวิตประจำวันยังนิยมนุ่งผ้าขึ้นอยู่เหมือนเดิม แต่ไม่ใช่ผ้าขึ้นตีนจก จะนุ่งผ้าขึ้นของชนเผ่าชาวลัวะ ผ้าขึ้นของชนเผ่าปกากะญอ และขึ้นลายก่าน อย่างไรก็ตาม ผ้าขึ้นตีนจกก็ยังเป็นผ้าขึ้นที่นุ่งในโอกาสที่สำคัญเหมือนเดิมและมีการนุ่งที่หลายโอกาส ซึ่งโอกาสในการใส่ผ้าขึ้นตีนจกที่หลากหลายนั้น เป็นปัจจัยที่มา

จากการสนับสนุนจากภาครัฐ กระแสการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมท้องถิ่น การผลักดันของนักวิชาการท้องถิ่นที่นำผ้าขึ้นตีนจกไปจดทะเบียนขอสงวนสิทธิ์ทางภูมิศาสตร์ อันก่อให้เกิดคุณค่าของผ้าขึ้นตีนจกแม่แจ่ม มีการทอผ้าขึ้นตีนจกลดทอนประยุกต์ อันเป็นทางเลือกในผู้ซื้อที่มีกำลังทรัพย์น้อย การให้บุคลากรในหน่วยงานราชการ นักเรียน แต่งกายพื้นเมืองนุ่งผ้าขึ้นตีนจกในวันศุกร์ การนุ่งผ้าขึ้นตีนจกงานบุญต่างๆ ที่ไม่ใช่เฉพาะวันพระในคืนเดือนดับหรือเดือนเพ็ญเท่านั้น หากแต่ยังสามารถนุ่งในประเพณีอื่นๆ เช่น งานประเพณีปอยหลวง สลากภัตน์ ปีใหม่เมือง จุลลทิน รวมทั้งงานต่างๆ ที่หน่วยงานราชการจัดขึ้น ปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้ ส่งผลให้การนุ่งผ้าขึ้นตีนจกขยายออกไปอย่างกว้างขวาง ไม่ใช่เฉพาะหมู่บ้านที่สืบเชื้อสายช่างทอผ้าขึ้นตีนจกอย่างแต่ก่อน และด้วยกระแสโลกาภิวัตน์ ระบบอินเทอร์เน็ตเป็นปัจจัยหนึ่งที่สังคมภายนอกรู้จักผ้าขึ้น

แม่แจ่มผ่านเฟสบุ๊ค ดังกล่าวนี่ส่งผลต่อวัฒนธรรมการนุ่งผ้าซิ่นตีนจกที่ไม่ใช่เฉพาะผู้หญิงชาวแม่แจ่มเท่านั้น แต่ยังสามารถถึงบุคคลภายนอกที่ถวิลหาอดีตของแม่แจ่ม ในภาพลักษณ์ของวัฒนธรรมล้านนาที่หลงเหลืออยู่

ภาพที่ 4 การนุ่งผ้าซิ่นตีนจกแม่แจ่มในเด็ก วัยรุ่น และแม่อยู่
ที่มา : ก้องเกียรติ มหาอินทร์. ภาพถ่าย. 2557.

นอกจากการปรับตัวในวัฒนธรรมการนุ่งผ้าซิ่นตีนจกของชาวแม่แจ่มให้เท่าทันกับสภาพสังคมและวัฒนธรรมที่เปลี่ยนไปแล้วนั้น ปัจจัยในการดำรงอยู่ในวัฒนธรรมการนุ่งผ้าซิ่นตีนจกแม่แจ่มที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ ความเชื่อในเรื่องการนุ่งผ้าซิ่นตีนจกเมื่อตัวตายพร้อมเผาไปกับร่าง การทำบุญที่วัดด้วยผ้าซิ่นตีนจกเพื่ออุทิศส่วนบุญส่วนกุศลไปให้กับผู้ตาย และการนำผ้าซิ่นตีนจกไปไหว้แม่สามีในวันแต่งงาน ดังกล่าวนี้นับเป็นวัฒนธรรมเดิม ที่ชาวแม่แจ่มยึดถือมาอย่างแนบแน่นกับวิถีชีวิต

ดังนั้นสถานภาพของการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมการนุ่งผ้าซิ่นตีนจกแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ นั้นคือการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ในสถานะของผ้าซิ่นตีนจกแม่แจ่มช่วงหนึ่งที่กำลังจะหายไป สังคมแม่แจ่มได้มีการปรับตัวให้คนหันมานุ่งผ้าซิ่นตีนจกโดยนำสู่ระบบของการรณรงค์ให้ผู้หญิงแม่แจ่มนุ่งผ้าซิ่นตีนจก ถึงแม้ว่าการนุ่งผ้าซิ่นตีนจกจะไม่ตรงกับวัตถุประสงค์เดิมก็ตาม และในขณะเดียวกันวัฒนธรรมความเชื่อเกี่ยวกับการนุ่งผ้าซิ่นตีนจกแม่แจ่มแบบดั้งเดิมก็ยังคงอยู่กับสังคมแม่แจ่มอย่างแนบแน่น

อภิปรายผล

สถานภาพการดำรงอยู่ในการนุ่งผ้าซิ่นตีนจกแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ นั้น เป็นผลมาจากการปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งปัจจัยในการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมการนุ่งผ้าซิ่นตีนจกแม่แจ่มคือ ความเชื่อหลังความตายของผู้หญิงชาวแม่แจ่มในการนุ่งผ้าซิ่นตีนจกไปกับผู้ตายพร้อมเผาไปกับ

ร่างของผู้ตาย การทำบุญด้วยผ้าขึ้นตินจกเพื่ออุทิศ ส่วนกุศลให้กับญาติผู้ล่วงลับ ความเชื่อเรื่องการนำ ผ้าขึ้นตินจกไปไหว้แม่สามีในวันแต่งงาน สอดคล้อง กับทฤษฎีทางวัฒนธรรมที่กล่าวถึงอัตลักษณ์ทาง วัฒนธรรม ที่มีความสัมพันธ์กับสมาชิกในสังคม อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมเป็นสิ่งสำคัญที่แสดงให้เห็น ถึงความเป็นเชื้อชาติ และชนชั้นทางสังคม การ ที่สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ทรง พระกรุณาโปรดเกล้าให้ช่างทอผ้าขึ้นตินจกแม่แจ่ม ไปฝึกอบรมการทอผ้าขึ้นตินจกหลายประยุกต์ และ ทรงส่งเสริมผ้าขึ้นตินจกหลายโบราณไปพร้อมกัน การ ที่มีนักพัฒนา นักวิชาการ นักวิจัยเข้าไปศึกษาและ ส่งเสริมผ้าขึ้นตินจกในรูปแบบต่างๆ โดยเฉพาะกลุ่ม นักวิชาการท้องถิ่นในแม่แจ่ม ที่มีบทบาทที่สำคัญใน บทบาททางวัฒนธรรมการนุ่งผ้าขึ้นแม่แจ่ม สื่อที่นำ เสนอวัฒนธรรมการนุ่งผ้าขึ้นตินจกแม่แจ่ม การส่ง เสริมจากภาครัฐในโครงการต่างๆ โดยเฉพาะการ จัดงานมหกรรมผ้าขึ้นตินจกขึ้นในแม่แจ่ม ที่ส่งผล ต่อกระแสการตื่นตัวการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มี การผลักดันให้ผ้าขึ้นตินจกแม่แจ่มสู่โลกของธุรกิจ เชิงวัฒนธรรม มีการรณรงค์ให้ผู้หญิงแม่แจ่มนุ่ง ผ้าขึ้นตินจกเมื่อมีงานที่ทางราชการจัดขึ้น มีการ ใ้บุคลากรของหน่วยงานต่างๆ รวมทั้งนักเรียน แต่งกายพื้นเมืองนุ่งผ้าขึ้นตินจกในทุกวันศุกร์ของ สัปดาห์ ส่งผลต่อการนุ่งผ้าขึ้นตินจกในแม่แจ่มขยาย วงกว้างออกไป ซึ่งเมื่อก่อนผ้าขึ้นตินจกมีการนุ่งใน เฉพาะชาวแม่แจ่มได้ลำห้วยข้างเค็งเป็นส่วนใหญ่ เป็นการรักษาแบบแผนและการปรับตัวให้เข้ากับ สังคมที่เปลี่ยนแปลง ซึ่งในทางทฤษฎีกล่าวว่า การ รักษาแบบแผนเป็นการดำรง พื้นฟู สร้างแรงจูงใจ ในแบบแผนของสังคม เพื่อขับเคลื่อนไปข้างหน้า ในระยะที่ผ้าขึ้นตินจกแม่แจ่มเกือบจะหายไป

สังคมได้ฟื้นฟูขึ้นมา มีลักษณะของการเปลี่ยนแปลง แบบไม่ถอนรากถอนโคน นอกจากนี้เทคโนโลยี สารสนเทศในช่องทางของเฟสบุ๊คก็เป็นอีกปัจจัย หนึ่งที่ส่งผลต่อกระแสคนภายนอกพื้นที่แม่แจ่มหัน มาสนใจนุ่งผ้าขึ้นตินจกแม่แจ่มมากขึ้น

วัฒนธรรมการนุ่งผ้าขึ้นตินจกที่มีการปรับตัว สอดคล้องกับทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และวัฒนธรรมที่ว่า การเปลี่ยนแปลงใดที่สอดคล้อง กับวัฒนธรรมเดิม จะได้รับการยอมรับอย่างรวดเร็ว วัฒนธรรมการนุ่งผ้าขึ้นตินจกในปัจจุบันก็เช่นกัน ถึงแม้ว่าได้เปลี่ยนไปจากวัตถุประสงค์เดิมแล้วก็ตาม แต่การเปลี่ยนแปลงนั้นไม่ทำให้สิ่งเดิมเปลี่ยนไปมาก นัก เป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นว่า ชาวแม่แจ่มพร้อมยอมรับ ความเปลี่ยนแปลง และในขณะเดียวกันวัฒนธรรม การนุ่งผ้าขึ้นตินจกแบบดั้งเดิมก็ยังดำรงอยู่คู่กับวิถี ชีวิตของผู้หญิงชาวแม่แจ่มอย่างแนบแน่น

ข้อเสนอแนะ

วัฒนธรรมมีการเลื่อนไหลตามบริบทของ สังคมที่เปลี่ยนไป วัฒนธรรมที่เข้มแข็งย่อมไหลไปสู่ วัฒนธรรมที่อ่อนแอกว่า โดยเฉพาะสังคมโลกาภิวัตน์ ที่เทคโนโลยีสารสนเทศมีบทบาทเป็นอย่างมากใน การติดต่อสื่อสาร กระแสแฟชั่นโดยเฉพาะเรื่องของการ แต่งกายเป็นสิ่งที่ได้รับความนิยมอย่างรวดเร็ว และคลาคลายความนิยมอย่างรวดเร็วเช่นกัน ควรมีงาน วิจัยทางด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์สิ่งทอ งานวิจัย ทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ที่เชื่อมโยงกับการ ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การตลาดผ้าขึ้นตินจก เพื่อ ส่งผลต่อการดำรงอยู่ของผ้าขึ้นตินจกแม่แจ่ม

เอกสารอ้างอิง

- ก้องเกียรติ มหาอินทร์. (2557). *ผ้าซิ่นตีนจกแม่แจ่มจังหวัดเชียงใหม่ : สถานภาพในการดำรงอยู่*.
 ปริญญาานิพนธ์ ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต ศิลปวัฒนธรรมวิจัย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
 ศรีนครินทรวิโรฒ สาขาศิลปวัฒนธรรม.
- _____. (2557). *การนุ่งผ้าซิ่นในชีวิตประจำวันของผู้หญิงชาวแม่แจ่มผู้หญิง (แม่ฮ้อย) ชาวบ้านท้องผาย
 มารอใส่บาตรยามเช้า*. (ภาพถ่าย). เชียงใหม่ : แม่แจ่ม.
- _____. (2557). *การนุ่งผ้าซิ่นตีนจกแม่แจ่มไปวัดในวันพระใหญ่ หรือวันศีลหลวง วันพระเพ็ญเดือนสี่
 (สี่เป็ง) ทานข้าวใหม่ ดั่งหลัวผิงไฟผะเจ้า ที่วัดป่าแดด อำเภอแม่แจ่ม*. (ภาพถ่าย). เชียงใหม่ :
 แม่แจ่ม.
- _____. (2557). *การนุ่งผ้าซิ่นตีนจกแม่แจ่มในเด็ก วัยรุ่น และแม่ฮ้อย*. (ภาพถ่าย). เชียงใหม่ : แม่แจ่ม.
- จินตกวีร์ เกษมสุข. (2554). *การสื่อสารกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม*. กรุงเทพฯ. สำนักพิมพ์
 แห่งจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- นิเทศ ตินณะกุล. (2551). *การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
 มหาวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยศิลปากร. (2543). *ลวดลายและสีสันทนผ้าทอพื้นเมือง*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร
- วิบูลย์ ลี้สุวรรณ. (2530). *ผ้าไทย พัฒนาการท่องเที่ยวอุตสาหกรรมและสังคม*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ศิริรัตน์ แอดสกุล. (2556). *ความรู้เบื้องต้นทางสังคมวิทยา*. กรุงเทพฯ. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
 มหาวิทยาลัย.
- Alvin Toffler. (1980). *The Third Wave*. New York : Morrow.